

**Тарҷумаи
шарҳи форсии
шайх Солеҳи Сабзаворӣ
ба
забони тоҷикӣ**

Дафтари ҳифз ва нашри осори Мансури Ҳошими Хуросонӣ ҳафизахуллоҳ таъоло

الحمد لله
الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا
هدى الله لنا

Дарси бистум

**Мавонези шинохт; Тақлид
аз аксарият**

Саҳ 59 то 63

Мавонегӣ шинохт; Тақлид аз аксарият

(أعوذ بالله من الشيطان الرجيم)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على محمد و آله الطاهرين

То инҷо ду навъ аз анвоъи роиҷи тақлид ки тақлид аз пешиниён ва тақлид аз олимон буд табиин шуд. Дар ин дарс як навъи дигар аз он табиин мешавад ва он тақлид аз аксарияти мардум аст ки мутаъасифона камтар мусалмоне дар ҷаҳон аз шарри он дар амон мондааст. Устозунал Мансур дар табиини ин навъ аз тақлид, тахти унвони)

[Севум; Тақлид аз аксарият]

(мефармояд:) **Яке дигар аз гунаҳон роиҷи тақлид, пайравӣ аз гуфта ва кардаи аксари мардум (бидуни далил) аст; Чароки бисёрӣ аз мусалмонон, (як иртикози зеҳнии ғалат доранд ва он ин аст ки) гуфта ва кардаи аксари мардумро (аз як маҷмӯъ хоҳ он маҷмӯъаи як фирқа ва мазҳаб бошад ва хоҳ як ҷомеъа ва кишвар) аз гуфта ва кардаи ақалли онон дурусттар мепиндоранд ва (гоҳе доништа ва гоҳе нодоништа) ба масобаи (сармашқ ва) улғуй худ, пайравӣ мекунанд (яъне ба қавли маъруф, ҳамранги ҷомъат мешаванд); Дар ҳоле ки мусалламан дурустӣ ё нодурустии як гуфта ё карда, аз шумори пайравони он табаъият намекунад (ки агар бештар буданд дурусттар ва агар камтар буданд нодурусттар бошад), бал тобеъӣ аз мутобиқат ё адами мутобиқати он бо ақл аст (чи пайравони он зиёд бошанд ва чи кам; Бо таваҷҷуҳ ба ин) ки (ақл) меёри шинохт шуморида мешавад (на қасрат ва қиллат ва ин ба манзалаи як қоъида дар ҳамаи мавзӯот аст. Ҳол мумкин аст касе бигӯяд ки аз нигоҳи ақл, эҳтимоли бештаре меравад ки аксарияти мардум ба ҳақ наздиктар бошанд то ақаллияти онон; Чароки мардум уқало ҳастанд ва эҳтимоли иштибоҳи ҳазор нафар аз уқало, камтар аз эҳтимоли иштибоҳи даҳ нафар аз онон аст, вале воқеъ он аст ки ин суҳан дуруст нест; Чароки аввалан бар ҳилофи мушоҳидоти айнӣ ва ҳориҷӣ аст; Бо таваҷҷуҳ ба инки мо ба вузӯҳ мушоҳида мекунем ки аксарияти мардум Паёмбаронро тақзиб мекунанд ва аксарияти онон мусалмон нестанд ва аксарияти мусалмонон низ одил шумурда намешаванд ва бо ин васф, наметавонем эҳтимоли ҳаққонияти аксариятро бештар аз эҳтимоли**

Мавонези шинохт; Тақлид аз аксарият

ҳаққонияти ақаллият бидонем ва сониян сирф эҳтимоли бештар, ба фарзи онки вучуд дошта бошад, ба маънои занн аст ва дар Ислом чизеро аз ҳақ кифоят намекунад. Лизо устозунал Мансур дар табиини ин ду ишқол, таҳти унвони).

[Нодурустии гуфта ва кардаи аксари мардум]

(мефармояд:) **Бинобарин** (яъне аз онҷо ки ҳеҷ мулозимаи ақлӣ ва иртиботи маънодоре миёни ҳақ ва шумори пайравонаш вучуд надорад), **мумкин аст** (ва муҳол нест) **ки гуфта ва кардаи аксари мардум** (ба иқтисоди инки аз ақли худ ба андозаи кофӣ истифода намекунанд ё таҳти таъсири мавонези шинохт ҳастанд), **нодуруст** (яъне номаъқул) **бошад, бал воқеъ** (яъне воқеъияти берунӣ) **ин аст ки ғолиби бар он нодурустӣ аст** (яъне бештари гуфтаҳо ва кардаҳои онон ё гуфтаҳо ва кардаҳои бештари онон, номаъқул аст); **Зеро машҳуд** (яъне қобили мушоҳида) **аст ки аксари мардум** (дар ҷаҳон) **ақлро** (бо онки мабно ва сабаби дурустии гуфтаҳо ва кардаҳо аст, ба андозаи кофӣ) **ба қор намебанданд; Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾¹ (яъне <<Балки аксари онон ақлро ба қор намебанданд>>)! Таваҷҷуҳ кунед ки устозунал Мансур бар ҳилофи рӯи худ, ин оётро тарҷума нафармуда ба хоҳири онки тақрибан айни иборати ўст ва тарҷумаи он ба ҳашв ва тақрори ғайри зарурӣ монанд мешавад) **Ва аксари онон дучори ҷаҳланд; Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ﴾² (яъне <<Ва аммо аксари онон ҷаҳл меварзанд>>) **Ва аз илм баҳраи кофӣ надоранд; Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾³ (яъне <<Балки аксари онон илм надоранд>>) **Ва аксари онон тобеъи заннанд; Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿وَمَا يَتَّبِعْ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا﴾⁴ (яъне <<Ва аксари онон ҷуз аз занн пайравӣ намекунанд>>)! Аз инҷо доништа мешавад ки пайравӣ аз занн, ҳатто агар бано ва сираи аксари мардуми дунё бошад, мавриди таъйид ва имзои Худованд нест ва Худованд ин бано ва сираи ононро қабул надорад ва некухиш мекунад ва лизо наметавон ба ин бано ва сира таҳти унвони бано ва сираи уқуло, барои исботи ҳуҷҷияти занн ва ҷавози амал бар пояи тақлид истинод кард ва ин метавонад ба он хотир бошад ки аксари мардуми дунё, аз он ҳайс

1 . Анкабут/ 63.

2 . Анъом/ 111.

3 . Наҳл/ 75.

4 . Юнус/ 36.

ки уқало ҳастанд чунин бано ва сираеро надоранд, бал аз он хайс ки ба мавонеъи шинохт мубтало ҳастанд ин бано ва сираро пайдо кардаанд) **Ва аксари онон ҳақро хуш намедоранд; Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ﴾¹ (яъне <<Ва агар онон ҳақро хуш намедоранд>>) **Ва аз ин рӯ** (яъне ба сабаби ҳамин чаҳл ва иттибоъи занн ва аҳвоъи нафсонӣ ки мавонеъи шинохт шумурда мешаванд), **аксари онон қодир ба шинохт ҳақ нестанд; Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ﴾² (яъне <<Балки аксари онон ҳақро намедонанд ва дар натиҷа аз он рӯйгардонанд>>) **Ва аксари онон ба он имон намеоваранд; Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾³ (яъне <<Ва аммо аксари мардум имон намеоваранд>>) **Ва фармудааст:** ﴿لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾⁴ (яъне <<Ҳароина ин гуфта дар аксари онон муҳаққак шуд ки онон имон намеоваранд>>) **Ҳар чанд барои имон овардани онон** (тавассути анбиё ва авлиёъ) **кӯшиш шавад; Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿وَمَا أَكْثَرُ﴾⁵ (яъне <<Ва аксари мардум агарчи бисёр кӯшиш кунӣ мӯъмин намешаванд>>) **Магар онки имони худро ба ширк биёлоянд** (ба ин тартиб ки масалан яғонагии Худованд дар таквинро бипазиранд вале яғонагии ӯ дар ташриъ ва таҳкимро напазиранд ва барои Худованд дар он ду шарик бигиранд); **Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ﴾⁶ (яъне <<Ва аксари онон ба Худованд имон намеоваранд магар онки мушрик ҳастанд>>) **Ва табъан** (бо таваҷҷуҳ ба ин авсоф) **аксари онон фосиқанд** (чун ин авсофи онон, фисқ шумурда мешавад); **Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ﴾⁷ (яъне <<Ва аксари онон фосиқ ҳастанд>>) **Ва шокир шумурда намешаванд; Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ﴾⁸ (яъне <<Ва аксари онон шукр намегузоранд>>) **Ва фармудааст:** ﴿وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ﴾⁹ (яъне <<Ва аксари ононро шукргузор намеёбӣ>>) **Балки** (фаротар аз ҳамаи ин авсоф, васфе ҳаст ки умедро нисбат ба аксари онон қатъ мекунад ва он инки) **аксари онон монанди чаҳорпоёнанд** (яъне монанди асбу ҳар ва қотиру шутур

1. Муъминин/ 70.

2. Анбиё/ 24.

3. Худ/ 17.

4. Ёсин/ 7.

5. Юсуф/ 103.

6. Юсуф/ 106.

7. Тавба/ 8.

8. Намл/ 73.

9. Аъроф/ 17.

Мавонеъи шинохт; Тақлид аз аксарият

ва гӯсфанд), балки гумроҳтар аз онҳо шуморида мешаванд (чун ин чаҳорпоён мушрик ва фосиқ маҳсуб намешаванд вале инҳо маҳсуб мешаванд); **Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾¹ (яъне <<Ё мепиндорӣ ки аксари онон гӯш медиҳанд ё ақлро ба кор меандозанд?! Онон чуз монанди чаҳорпоён нестанд, балки онон гумроҳтаранд>>!) Бибинед чигуна устозунал Мансур бо истинод ба оёти Куръони Карим, ғалабаи нодурустӣ бар гуфта ва кардаи аксарияти мардумро исбот фармуд! Сипас идома медиҳад: **Дар ҳоле ки** (бар хилофи тасаввур ва интизори) **ақалияти онон, ҳақро мешиносанд ва пайравӣ мекунанд** (яъне аҳли ҳақ, ғолибан дар ақаллиятанд); **Чунонеки Худованд фармудааст:** ﴿فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾² (яъне <<Пас камтар имон меоваранд>>) **Ва фармудааст:** ﴿فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾³ (яъне <<Пас чуз андаке имон намеоваранд>>) **Ва фармудааст:** ﴿تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾⁴ (яъне <<Ва рӯй гирифтанд магар андаке аз онон>>) **Ва фармудааст:** ﴿وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ﴾⁵ (яъне <<Ва бо Ё имон наёварданд марг андаке>>) **Ва фармудааст:** ﴿وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ﴾⁶ (яъне <<Ва андаке аз пасиниён>> дар миёни муқаррабон ҳастанд) **Ва фармудааст:** ﴿وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾⁷ (яъне <<Ва каме аз бандагонам шукр гузоранд>>!) **Аз инчо доништа мешавад ки** (на танҳо миёни ҳақ ва қасрат пайравонаш мулозимае вучуд надорад, балки ғолибан пайравони ҳақ дар ақаллиятанд ва бо ин ҳисоб,) **пайравӣ аз аксарияти мардум, вачҳе надорад** (яъне қобили таваҷҷуҳ нест) **ва аз он ҳайс моневӣ шинохти (ҳақ) шуморида мешавад ки ҳақ, ҳаргоҳ бар хилофи гуфта ё кардаи онон бошад, ботил пиндошта мешавад** (ба ин тартиб ки бо худат меғӯйи: Чи тавр мумкин аст аксарияти мардум ҳақро нашинохта бошанд ва фалон ақаллият онро шинохта бошанд?! Лизо аз шинохти ҳақ ба хотири қиллати пайравонаш боз мемонӣ); **Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿وَإِنْ تُطِغْ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ﴾⁸ **<<Ва агар аз аксари қасоне ки дар заминанд пайравӣ кунӣ, туро аз роҳи Худо гумроҳ мекунанд>>!** (Яъне моневӣ шинохти ҳақ тавассути ту мешаванд. Ҳосил онки пайравӣ аз аксарияти мардум

1. Фурқон/ 44.

2. Бақара/ 88.

3. Нисоъ/ 155.

4. Бақара/ 246.

5. Ҳуд/ 40.

6. Воқеъах/ 14.

7. Сабъ/ 13.

8. Анъом/ 116.

Мавонегӣ шинохт; Тақлид аз аксарият

бидуни далил, ҷойиз нест. Ин асли мавзӯ буд ки бо така бар ақл ва шаръ табиин шуд, вале ҷаҳор мавзӯи фаръӣ дар зайли ин асл матраҳ мешавад ва он адами эътибори шӯҳрат, ҷамоат, иҷмоъ ва ҷумҳурият ба маънои демокросӣ аст. Масъалаи аввал ин аст ки оё шӯҳрати як гуфта ё карда дар миёни мусалмонон, метавонад далолате бар дурустии он дошта бошад? Устозунал Мансур таҳти унвони)

[Адами эътибори шӯҳрат]

(мефармояд:) **Аз инҷо** (яъне имкон ва ғалабаи нодурусте бар гуфта ва кардаи бештари мардум) **дониста мешавад ки шӯҳрати як гуфта** (дар миёни онон), **далолате бар сикҳати он надорад ва ривочи як карда** (дар миёни онон), **дурустии онро собит намекунад; Ҳамчунонки** (дар нуқтаи муқобил,) **адами шӯҳрати як гуфта ва адами ривочи як карда** (дар миёни онон), **далиле бар нодурустии он нест** (яъне наметавон як гуфта ва кардаи мутобиқ бо машхурро саҳиҳ донист ва наметавон як гуфта ва кардаи хилофи машхурро ғайри саҳиҳ, балки барои ҳар як ниёз ба далил аст); **Бо таваҷҷуҳ ба инки нодурустии гуфта ва кардаи бештари мардум**, (аз ҳайси ақлӣ) **мумкин балки** (аз ҳайси вуқӯӣ) **шойеъ аст** (чунонки аз сариҳи оёти Қуръон дониста шуд ва ба ҷашм низ дар ҷомеа дида мешавад). **Ин дар ҳоле аст ки бисёрӣ аз мусалмонон, гуфта ва кардаи бештари ононро улғуй гуфта ва кардаи худ сохтаанд ва дониста ё нодониста, аз он асар пазируфтаанд; Балки бисёри аз онон, ақойид ва аъмоли худро аз аксарияти ҷавомеъи худ аҳз кардаанд ва далиле барои он ҷуз тақлид аз онон надохтаанд** (ва ин як воқеияти машхуд ва ғайри қобили инкор аст); **То ҷойе ки** (ба масобаи як ривояи оддӣ ва табиӣ) **ҳар кас аз онон дар миёни ҳанафиён зойиш ёфта ҳанафӣ шуда** (қатъи назар аз онки баъдан мазҳаби худро тағйир диҳад ё тағйир надиҳад) **ва ҳар кас аз онон дар миёни моликиён зойиш ёфта моликӣ шуда** (қатъи назар аз онки баъдан мазҳаби худро тағйир диҳад ё тағйир надиҳад) **ва ҳар кас аз онон дар миёни шофеъиён зойиш ёфта шофеъӣ шуда** (қатъи назар аз онки баъдан мазҳаби худро тағйир диҳад ё тағйир надиҳад) **ва ҳар кас аз онон дар миёни ҳанбалиён зойиш ёфта ҳанбалӣ шуда** (қатъи назар аз онки баъдан мазҳаби худро тағйир диҳад ё тағйир надиҳад) **ва ҳар кас аз онон дар миёни шиъаён зойиш ёфта шиъа шуда** (қатъи назар аз онки баъдан мазҳаби худро тағйир диҳад ё тағйир надиҳад) **ва ба ин тартиб, ҳар кадом аз мазҳаби ройиҷ дар муҳити худ**

Мавонеъи шинохт; Тақлид аз аксарият

пайравӣ карда ва ин дар ҳоле аст ки тарки пайравӣ аз он, ҳар чанд барои пайравӣ аз чизе беҳтар аз он, (ба се далил бисёр душвор аст:) ба сабаби таъаллуқи хотир (ба он; Бо таваҷҷуҳ ба инки фард ба мазҳаби падар ва модараш ки бар он зойиш ёфта ва бо он рушд карда, алоқаманд аст ва дил кандан аз он барои ӯ машаққат дорад) ва (ба сабаби) эътиёд ба он (бо таваҷҷуҳ ба инки фард ба мазҳаби худааш одат карда ва тарки одат мучиби мараз аст) ва (ниҳоятан ба сабаби) ҳарос (яъне нигаронӣ) аз (тарки аксарияти хонавода ва ҷомеъа ва) воқеъ шудан дар ақаллият ки (ин воқеъ шудан дар ақаллият) муваллиди фишорҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ (хусусан дар муҳитҳои баста ва ғоқиди озодиҳои мазҳабӣ) аст (ба ин тартиб ки ақалиятҳои мазҳабӣ дар ҷавомеъ, маъмулан маломат мешавад ва таҳти фишорҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ қарор мегиранд ва ба ҳамин далил, тағйири мазҳаб агарчи аз боби ислоҳи ақида ва тақомули ақлӣ ва ахлоқӣ бошад), душвор аст. Ба ин тартиб, гуфтаҳо ва кардаҳои ғолиб бар ҷомеъа, монанди омили қаҳрӣ (яъне ғайри ихтиёри) ва номаҳсус (бо таваҷҷуҳ ба инки бисёр табиӣ ва нахуфта аст), бар афроди он таъсир мегузорад ва гуфтаҳо ва кардаҳои ононро (ба унвони нахустин омили таъйин кунанда) шакл медиҳад, ба наҳве ки онон ин гуфтаҳо ва кардаҳоро гуфтаҳо ва кардаҳои хеш мепиндоранд, дар ҳоле ки ба воқеъ аз он онон нест (чун онон огоҳона интихобашон накардаанд), балки аз он ҷомеъа аст (ки ба онон таҳмил ё тазриқ кардааст) ва онон дар пайдоиши он камтарин саҳро доштаанд (бо таваҷҷуҳ ба инки сирфан дар баробари он мунфаъил будаанд ва муқовимат накардаанд. Ин ба он маъност ки инсон баъд аз расидан ба синни таъаққул, бояд озода бошад ва дар бораи ақоиди ақаллиятҳо дар ҷомеъаи худ таҳқиқ кунад то итминон ҳосил кунад ки ақидаи ӯ беҳтарин ақидаи мавҷуд дар ҷомеъа аст ва ақидаи маъқулар аз он вучуд надорад ва ин коре аст ки мутаъассифона камтар касе аз мусалмонон анҷом медиҳад, дар ҳоле ки устознал Мансур ҳамеша ҷавононро ба ин кор суфориш мекунад ва ба мо мефармояд ки ҷавонони худро пеш аз онки таъассуб дар онон шакл бигирад ба ин кор ташвиқ кунед то дар бораи ақоиди худ ва дигарон илм ҳосил кунанд ва аз гумроҳ шудани онон натарсид; Чароки таҳқиқ касеро гумроҳ намекунад, лекин меёр ва мавонеъи шинохтро ба онон биёмӯзед то ба меёри шинохт мултазим бошанд ва аз мавонеъи шинохт бипарҳезанд ва мутаваҷҷеҳ бошад ки ҳидоят аз ҷониби Худованд аст ва Ӯ ҳар касро бихоҳад ҳидоят мекунад. Ин аст ки ёрони эшон умуман бо

Мавонегӣ шинохт; Тақлид аз аксарият

ақойиди мухталиф ошно ҳастанд ва пас аз муқоиса ва муқоринаи онҳо ба ин бузургвор пайваستاанд ва таъбан аҳли тақлид ва таъассуб нестанд. Ин як масъала ки рӯшан шуд. Аммо масъалаи дувум он аст ки оё ҷамоъат ба маънои аксарияти ғолиби мусалмонон низ монанди шӯҳрат ҳуччат нест? Посух ба ин суъл аз он ҷиҳат аҳмият дорад ки мусалмонон <<Лузуми ҷамоъат>> ро ба унвони як арзиши Исломи пазируфтаанд ва ривоётеро дар бораи вучуби он нақл кардаанд ва бардошташон аз ин арзиш ва ривоёти Исломи, ҳамоҳанг бо аксарияти ғолиби мусалмонон аст, дар ҳоле ки рӯшан аст ҳамоҳанг бо аксарияти ғолиби мусалмонон бидуни далил низ, бар хилофи қавоъиди ақлӣ ва шаръӣ аст ва бо ин васф, <<Лузуми ҷамоъат>> ё ҳамаи бар ҳамоҳанг бо ҷамоъати аҳли ҳақ ва ё ҳамаи бар ҳамоҳанг бо аксарияти мусалмонон дар мавориде ки бар ҳақ ҳастанд, мешавад; Чунонки ривоёте дар таъкиди ин маъно расидааст. Бар ин асос, устозунал Мансур таҳти унвони).

[Адами этибон иҷмоъ]

(мефармояд:) **Аз инҷо доништа мешавад ки ҷамоъат ба маънои аксарияти ғолиби мусалмонон** (хоҳ <<Ғолиб>> ро ба маънои <<Мутлақ>> бигирем ва хоҳ ба маънои <<Ҳоким>> ва <<Дорои сийраи сиёсӣ>>), **наметавонад меъёри ҳақ бошад ва илтизومي ба он вачҳе надорад** (чароки дар ҳар ду сурат мумкин аст аксарияти ғолиби мусалмонон дар иштибоҳ бошанд) **ва аҳли он, лузуман** (яъне билиҷбор ва ба таври қатъӣ) **аҳли ҳақ нестанд; Чунонки гуфта шудааст ҷамоъат, аҳли ҳаққанд агар чи андак бошанд** (мефармояд <<Гуфта шудааст>> ва намефармояд <<Ривоёт шудааст>> бо онки ин мазмуни як ривоёт аст, ба хотири инки як ривоятӣ воҳид аст ва бо ривояти воҳид монанди як гуфта муъомила мешавад; Ба ин тартиб ки агар бо ақл ва Қуръон мувофиқ бошад гирифта мешавад ва агар бо ақл ва Қуръон мувофиқ набошад гирифта намешавад ва ин ривоят бо ақл ва Қуръон мувофиқ аст ва таъбан гирифта мешавад, яъне ба унвони як шӯҳид пазируфта мешавад. Ин масъалаи дувум. Аммо маъалаи сеум ин аст ки бо таваҷҷуҳ ба адами ҳучҷияти аксарият ва шӯҳрат ва ҷамоъат, оё иҷмоъ низ ҳуччат маҳсуб намешавад? Устозунал Мансур мефармояд ки посухи ин суъл ба таърифи мо аз иҷмоъ бастагӣ дорад; Ба ин тартиб ки агар муроди мо аз иҷмоъ, шӯҳрати як гуфта ё карда ва адами шинохти муҳолифе барои он бошад, ҳучҷияти он маҳалли ишқол аст ва агар муроди мо аз

Мавонеъи шинохт; Тақлид аз аксарият

он, иттифоқи назари қатъии мусалмонон бошад, метавонем онро хуччат бидонем. Лизо дар табиини ин мавзӯ мефармояд:). **Ҳамчунонки иҷмоъ ҳаргоҳ ба маънои иштиҳор** (яъне шӯҳрат доштан) **ва адами шинохти муҳолиф бошад, асле дар Ислом надорад** (яъне Ислом табаъият аз онро бар мо воҷиб накардааст) **ва мусбита ҳақ нест** (яъне наметавонад ҳақро исбот кунад. Аз инҷо маълум мешавад фарқи шӯҳрат ва иҷмоъ дар ин аст ки дар шӯҳрат, муҳолиф шинохта шудааст ва дар иҷмоъ, муҳолиф шинохта шуда нест, ҳар чанд вучуди ӯ муҳтамал ё филҷумла маълум аст ва лизо наметавон онро хуччат донист); **Чароки адами шинохти муҳолиф** (бо вучуди имкон вучуди ӯ), **ба маънои адами муҳолиф нест** (чароки уқало гуфтаанд: <<عَدَمُ الْوُجْدَانِ لَا يَدُلُّ عَلَى عَدَمِ الْوُجُودِ>>; Яъне наёфтани далил бар набудан нест) **ва иштиҳор, далолате бар ҳақоният надорад** (чунонки дар адами эътибор шӯҳрат табиин шуд). **Оре, иттифоқи назари қатъии мусалмонон** (дар мавориде ки вучуди муҳолиф муҳтамал нест), **бинобар адами имкони иҷтимоъи онон бар ботил, қошиф аз ҳақоният аст** (яъне аз онҷо ки иҷтимоъи онон бар ботил бо лиҳози вучуди халифаи Худованд дар миёнашон муҳол аст, иттифоқи назари қатъии онон далили бар ҳақонияти чизе аст ки бар он иттифоқи назар кардаанд), **вале** (ҳар чанд чунин иҷмоъе аз лиҳози бунёдин хуччат аст, аз лиҳози қорбурдӣ қобили кашф ва дар натиҷа истиноди нест; Зеро) **рӯшан аст ки истиқроъи томи он** (яъне эҳсоъи назари фард фарди мусалмонон ё аҳли илм дар шарқ ва ғарби ҷаҳон барои қатъ ба адами вучуди муҳолиф, дасти кам аз ҳайси вуқӯӣ) **мумкин нест ва истиқроъи ноқиси он** (яъне эҳсоъи назари бархӣ аз онон ва на ҳамаи онон) **муваҷҷуби яқин намешавад** (чун мумкин аст бархӣ аз онон ки назарашон эҳсоъ нашудааст муҳолиф бошанд). **Бо ин васф, тувҷиҳи эътибори он бо истинод ба шумулаш бар раъйи Паёмбар салаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ё ҳулафои рошидаш бинобар қавли ба ҳучҷияти раъйи онон низ бемаъност** (тавзиҳ онки бархӣ уламо барои исботи ҳучҷияти иҷмоъ гуфтаанд ки Паёмбар ва ҳулафои рошидаш низ ҷуз аз иҷмоъ кунандагон ҳастанд ва бо ин васф, метавон аз тариқи иҷмоъи мусалмонон, ба назари Паёмбар ва ҳулафои ӯ пай бурд ва назари Паёмбар ва ҳулафои ӯ воҷибул иттиҳ аст, вале устозунал Мансур мефармояд чунин тавҷиҳе барои ҳучҷияти иҷмоъ маънои муҳассале надорад); **Чароки шумули он** (яъне иҷмоъ) **бар раъйи онон** (яъне Паёмбар ва ҳулафояш), **ҳангоме қатъият дорад ки асли вучуди он қатъӣ бошад** (яъне аввал бояд иҷмоъе эҳроз бишавад то

Мавонези шинохт; Тақлид аз аксарият

раъӣӣ Паёмбар ва хулафояшро дар бар гирад), **дар ҳоле ки асли вучуди он, мубтанӣ бар истикрӯи ноқис** (яъне эҳсои барҳӣ назарот ҷудои аз барҳӣ дигар) **аст ки занӣ аст ва табъан дар Ислои эътиборе надорад; Чунонки Худованд фармудааст:** ﴿إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾¹; **<<Ҳароина занн чизеро аз ҳақ бениёз намекунад>>!** (Натиҷа онки иҷмоъ, агар ба маънои адами илми ба муҳолиф аст, аслан ҳуҷҷият надорад ва агар ба маънои илм ба адами муҳолиф аст, ҳуҷҷат аст вале имкон надорад. Ин масъалаи севум буд. Аммо масъалаи охир дар бораи ҷумҳурият ба маънои ҳокимияти аксарияти мардум аст ки ба он <<Демокросӣ>> гуфта мешавад. Оё ҷумҳурият ба ин маъно, эътиборе дар Ислои дорад? Посух ба ин суъл аз он ҳайс аҳмият дорад ки имрӯз демокросӣ ба фарҳангӣ расмӣ ва умумӣ дар саросари ҷаҳон табдил шуда ва мудофеъони сарсахте ҳатто дар миёни мусалмонон пайдо кардааст. Ногуфта пайдост ки вақте адами эътибори аксарият дар Ислои рӯшан шуд, адами эътибори ҷумҳурият низ ба табъи он рӯшан мешавад; Ҷароки ҷумҳурият, иборат аз ҳукумати аксарият аст ва аксарият дар Ислои маншаъи ҳақ шумурда намешавад. Устозунал Мансур дар табиини ин нуқта, тахти унвони)

[Адами эътибори ҷумҳурият]

(мефармояд:) **Ҳмчунонки ҷумҳурият ба маънои ҳукумат бар маънои раъӣӣ аксарияти мардум, маъқул нест** (мефармояд <<Ҳукумат бар маънои раъӣӣ аксарияти мардум>> ва намефармояд <<Ҳукумати аксарияти мардум>> ба ин хотир ки дар низоми демокросӣ, аксарияти мардум мустақиман ҳукумати худро эъмор намекунад, балки ба воситаи намоёндаи худ ки ўро <<Раъиси ҷумҳур>> меноманд ин корро анҷом медиҳанд ва ў бар маънои раъӣӣ муваккилонии худ ки аксарияти мардум ҳастанд ҳукумат мекунад; Лизо беҳтар аст гуфта шавад ҳукумати як фард <<Бар маънои раъӣӣ аксарияти мардум>>. Аммо ин навъи аз ҳукумат, ба чи далил дар Ислои муътабар нест? Мефармояд:); **Ҷароки ҳукумат аз корҳои уқалой** (аст; Яъне корҳое ки уқало аз он ҳайс ки уқало ҳастанд ба он эҳтимом доранд) **ва табъан** (монанди умуми корҳои уқалой) **мубтанӣ бар ақл аст ва ғаразӣ ҷуз ҷалби масолеҳи** (умумӣ) **ва дафъи мафосиди умумӣ** (яъне масолеҳ ва мафосиде ки ба ҷомеъа иртибот пайдо мекунад на ба фард) **надорад, дар ҳоле ки раъӣӣ аксарияти мардум** (ҳамон

1 . Юнус/ 36.

Мавонези шинохт; Тақлид аз аксарият

тавр ки қаблан собит шуд), **лузуман** (яъне ҳамеша ва бидуни истисно) **уқалой ва мубтанӣ бар ақл нест** (чароки аксари мардум гоҳе иштибоҳ мекунад) **ва** (ба ҳамин далил, раъӣй онон) **меъёри шинохти масолеҳ ва мафосиди (воқеъӣ) шумурида намешавад ва бо ин васф, ҳукумат бар мабнои он, ғолибан ба нақзи ғараз меанҷомад** (чароки рӯшан шуд, ғолиб бар аксари мардум нодурустӣ аст); **Хусусан дар ҷавомеъӣ** (фақир ва камсавод) **ки ақли аксарияти мардум** (ба иқтизои камбуди имконот ё вучуди ҷанги доъимӣ), **рушди камтаре ёфта ва мавонези шинохт** (монанди ҷаҳл ва тақлид ва таъассуби қавмӣ ва мазҳабӣ) **дар онҳо шойеъ аст; Чароки ҳукумат дар онҳо бар мабнои раъӣй аксарияти мардум, қатъан ба ҷалби мафосид ва дафъи масолеҳи умумӣ** (яъне хилофи ғарази уқало) **меанҷомад** (бо таваҷҷуҳ ба инки аксарияти мардум бо таваҷҷуҳ ба масолеҳи ғайри воқеъӣ ва мафосиди мавҳумии худ раъӣй медиҳанд ва масалан ҷониби касеро мегиранд ки аз қавми онон ё шаҳри онон ё мазҳаби онон аст ё ба онон ваъдаҳои дуруғини бештаре медиҳад ё пули муфти бештаре мепардозад; Чунонки намунаҳои онро ба вузӯҳ дар ин қабил ҷавомеъ мушоҳида мекунем); **Дар ҳоле ки ҳукумат бар мабнои раъӣй аксарияти мардум, дар ҷавомеъӣ ки аксарияти мардум** (ба иқтизои бархурдорӣ аз савод ва огоҳӣҳои фарҳангӣ, сиёсӣ ва иқтисодии кофӣ) **рушди ақлии кофӣ ёфтаанд ва камтар ба мавонези шинохт** (монанди ҷаҳл ва тақлид ва таъассуби қавмӣ ва мазҳабӣ) **дучоранд, бештар ба ҳусули ғараз меанҷомад то нақзи он** (ба хоҳири инки ғолиб бар раъӣй онон дар чунин ҳолати дурусте аст) **ва аз ин рӯ, ҷавози ҳукумати шӯроӣ дар ин қабил ҷавомеъ, баъид нест** (мефармояд <<Баъид нест>> ва намефармояд <<Собит аст>> чун эҳтимоли бештар ҳусули ғараз дар ин қабил ҷавомеъ, ба маънои занн аст ва занн дар Ислом кофӣ шумурда намешавад. Бо ин ҳол, устозонал Мансур дар инҷо ба гунаи тафсил дар миёни ду даста аз ҷавомеъ майл мекунад: Як даста ҷавомеъи рушд наёфта аз лиҳози ақлӣ ки ҷумҳурият дар онҳо равиши кормаде барои ҳукумат маҳсуб намешавад ва дастаи дигар ҷавомеъи рушд ёфта аз лиҳози ақлӣ ки ҷумҳурият дар онҳо метавонад кормад бошад ва филҷумла қобили таваҷҷуҳ аст, ҳар чанд дар идома ишқолеро мутаваҷҷеҳи ин мабно медонад. Эшон барои тақвияти ин мабно, пас аз тақриби ақлии он, шоҳиди шаръӣ барои он зикр мекунад ва мефармояд.); **Чунонки Худованд шӯроро шеваи кори солеҳон** (яъне касоне ки аз рушди ақлии кофӣ бархурдоранд) **шумрда ва фармудааст:**

﴿وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ؛ وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ؛ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ؛ وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُم الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ؛ وَجِزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۚ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ۗ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ **<<Ва ончи назди Худованд аст барои касоне ки имон доранд ва бар Парвардигорашон таваккул мекунанд, беҳтар аст; Ва касоне ки аз гуноҳони бузург ва корҳои зишт дурӣ мекунанд ва хангоме ки ба хашм меоянд, гузашт менамоянд; Ва касоне ки Парвардигорашонро иҷобат карданд ва намозро барпо доштанд ва корашон шӯроӣ миёнашон аст ва аз ончи рӯзияшон кардем, мебахшоянд; Ва касоне ки чун таҷовузе ба онон шавад муқобила мекунанд; Ва посухи як бадӣ, бадии монанди он аст, пас ҳар кас бибахшад ва ислоҳ кунад, подошаш бар Худованд аст, чи онки Ӯ ситамкоронро дӯст намедорад>>** (бинобарин, ишколе надорад ки уқало ҳаргоҳ аз сифоти мазкур дар ин ояи шарифа бархурдор бошанд, бар пояи маршрути ҳукумат кунанд); **Чуз онки** (далолати ин оя бар маршрутияти демокросии нотаом аст; Бо таваҷҷуҳ ба инки) **инсофан идораи умури чомеъа бар пояи машварат, лузуман ба маънои ҳукумат бар пояи раъӣ аксарияти мардум** (қатъи назар аз инки мувофиқ бо ақл бошад ё набошад) **нест; Зеро метавонад ба маънои ҳукумат бар пояи маъқултарин раъӣ мардум бошад ки бо тазоруби ороъи онон дар машварат кашв мешавад** (агарчи раъӣ як нафар аз онон бошад) **ва ин муқтазои меъёр будани ақл барои шинохт аст** (зеро меъёр будани ақл барои шинохт иқтизо мекунад ҳар раъӣ ки бо ақл созгортар бошад, ҳамон мабной амали оқилон қарор гирад, на ҳар раъӣ ки тарафдорони бештаре дошта бошад. Лизо мо дар Ислом <<Машварат>> дорем на <<Раъӣ гири>> ё <<Интихобот>> ва бо ин ҳисоб, истешҳод ба ояи шарифа барои исботи эътибори ҷумҳурият агарчи дар чомеъаи солеҳон бошад, нотаом аст); **Бо таваҷҷуҳ ба ин ки мабно дар ҳамаи корҳои уқало, ақл аст** (хоҳ ба сурати мустақим ва хоҳ ба сурати ғайри мустақим) **ва ҳукумати онон бар тибқи раъӣ аксарияти мардум, ҳаргоҳ раъӣ аксарияти мардум мубтанӣ бар ақл** (яъне маъқул ва уқалой) **бошад, ҳукумат бар мабной ақл шуморида мешавад на бар мабной раъӣ аксарияти мардум** (чароки барои он ақл лиҳоз шудааст на раъӣ аксарияти мардум ва лизо наметавон онро <<Демокросӣ>> номид) **ва ҳар гоҳ мубтанӣ бар ақл набошад, ҳукумат**

1 . Шуро/ 36 то 40.

Мавонеъи шинохт; Тақлид аз аксарият

бар тибки он, кори укало нест (яъне укалой махсуб намешавад ва укало ин тавр ҳукумат намекунад ки ҳар чи аксарияти мардум хошанд, ҳамонро амалӣ кунанд, агарчи ба унвони масала, ҳамла ба як кишвари мусалмон ё тасвиби ҳамчинсаройӣ бошад).

Аз инчо доништа мешавад ки **ҷумҳурият ба маънои ҳукумат бар мабнои раъӣ аксарияти мардум, сарфи назар аз онки раъӣ онон маъқул бошад ё набошад** (ҳамон тавр ки имрӯз дар ҷаҳон ройиҷ аст), **ҷоӣе дар Ислом надорад ва бо ҳеҷ тақрире** (агарчи дар ҷомеаи солеҳон) **қобили қабул нест** (ҷароки солеҳон ҳам маъсум нестанд ва раъйшон бояд бо ақл арзёбӣ шавад), **ҳар чанд машварати (ҳоким) дар он бо мардум, ба манзури кашфи маъқултарин раъӣ мавҷуд, ишколе надорад ва судманд аст** (лизро Худованд ҳатто Паёмбари худро амр ба машварат бо мардум мекунад ва мефармояд: ﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ (Оли Имрон/159); Яъне <<**Бо онон машварат кун, пас чун тасмим гирифтӣ бар Худованд таваккул кун**>>) **ва ин** (чизе ки гуфтим, танҳо бо назар ба ҷанбаи корбурдии ҳукумат ва) **сарфи назар аз мабнои ҳукумат дар Ислом аст ки** (сирфан насби Илоҳӣ аст ва) **бо мабнои ҷумҳурият ба маънои мазкур, созгор нест** (чунонки баъдан ба тафсил тавзиҳ дода мешавад).

Ҳосил онки тақлид аз аксарияти мардум (чи дар ҳавзаи сиёсат ва чи дар соири ҳавзаҳо), **асле дар ақл ва таъбан Ислом надорад ва мусалмонон бояд тобеъи ҳақ бошанд агарчи бо гуфта ва кардаи аксарияти онон муҳолиф бошад.**

(و السلام عليكم ورحمت الله)

Бо наҳзати
«Бозгашт ба Ислом»
ошно шавед.

* Лутфан бар рӯй линки мавриди назари худ клик кунед.

Пойгоҳи иттилоърасонӣ дафтари ҳифз ва наشري осори Мансури Ҳошими Хӯросонӣ ҳафизахӯллоҳ таъоло